HANDLEIDING

VOOR DE LEERKRACHT

Lespakket

Democratische basiswaarden

Voor groep 5 en 6

Leuk dat je met jouw klas aan de slag gaat met het lespakket van de Derde Kamer!

In deze leskoffer staan de democratische basiswaarden vrijheid, gelijkheid en solidariteit centraal. Aan de hand van vrolijke video's maken de leerlingen via Max, Sita en roodborstje Robin kennis met deze basiswaarden en de verankering daarvan in de Grondwet.

Het lespakket is ontwikkeld voor groep 5 en 6 maar ook goed uit te voeren in groep 7 en 8. Kijk vooral naar wat bij jouw leerlingen past.

Op derdekamer.nl vind je per les een interactieve pagina die jou en de klas via het digibord door de stappen van de les heen begeleidt.

De lessen zijn telkens op dezelfde manier opgebouwd:

- Startvideo
- Opdrachten in het werkboekje
- Een afsluitende video met een vraag waar je met jouw leerlingen over kunt doorpraten in de klas
- Extra: verdiepende opdrachten en printbare werkbladen

Alle lessen starten met het bekijken van een video. In de video wordt al veel uitgelegd. Als je denkt dat het voor jouw leerlingen prettig werkt, dan kun je ze de eerste opdracht van iedere les laten maken tijdens het kijken van de video. Mogelijk zorgt dat ervoor dat ze gerichter kijken.

Les 1 Grondwet

Korte samenvatting van de video

Sita legt uit dat in onze democratie niet de Koning, maar het volk de baas is. Zo staat het in de Grondwet van Thorbecke. Dat is anders dan vroeger. Toen had de Koning alle macht. Nu kiezen wij de volksvertegenwoordigers voor de Eerste en Tweede Kamer om namens ons de politieke plannen te bepalen.

Extra materialen

- **Opdracht 2: voor iedere leerling een leeg vel**
- **Extra opdracht 5: voor iedere leerling een leeg vel + kleurpotloden**

Opdracht 1 Woordenmix

Volksvertegenwoordiger – Iemand in de Eerste of Tweede Kamer die beslist over nieuwe plannen en regels voor het land.
Troonrede – Toespraak van de Koning waarin alle nieuwe plannen en regels voor Nederland staan.
Politiek – Alle plannen en regels voor een land en hoe we daarover beslissen.
Koning – Was vroeger de baas, totdat in 1848 de Grondwet kwam.
Democratie – Dit betekent dat het volk de baas is. Dus niet de Koning.
Grondwet – Hierin staan de belangrijkste wetten van Nederland, bijvoorbeeld dat het volk de baas is.
Wet – Een regel die voor iedereen in Nederland geldt.
Thorbecke – De man die in 1848 de Grondwet schreef.
Prinsjesdag – Ieder jaar op de derde dinsdag van september.
Stemmen – Wat volwassenen doen als ze gaan kiezen wie er in de Tweede Kamer komen.

Opdracht 2 Wat betekent democratie?

2a Eigen invulling van de leerlingen.

2b Eigen invulling van de leerlingen.

Tip **Desgewenst kun je ervoor kiezen om de woordspin meteen klassikaal te doen.**

2c Eigen invulling van de leerlingen.
Voorbeelden van antwoorden:

Plaatje van een stempotlood
Dit past bij het woord democratie, want we mogen stemmen en dat doe je met een stempotlood.

Plaatje van een hond
Dit past niet bij het woord democratie. Of: dit past wel bij het woord democratie, want in een democratie heb je wetten en regels. Bijvoorbeeld over hoe we met huisdieren omgaan.

Plaatje van een moskee
Dit past wel bij het woord democratie, want in een democratie is er godsdienstvrijheid. Het maakt dus niet uit welk geloof je hebt.

Plaatje van een stoplicht
Dit past wel bij het woord democratie, want de gemeente regelt waar stoplichten komen te staan. En er zijn wetten en regels, bijvoorbeeld dat je niet door rood mag fietsen.

Plaatje van natuur
Dit past wel bij het woord democratie, want in een democratie gelden wetten en regels. bijvoorbeeld regels voor hoe we met de natuur omgaan.

Opdracht 3 Jouw regels, mijn regels, onze regels

3a

Dit bepaal jezelf	6
Dit bepalen je ouders	3 – 4 - 7
Dit bepaalt je school	5 – 10
Dit bepalen volksvertegenwoordigers in de Eerste en Tweede Kamer	1 – 2 - 8 – 9

Tip **Eventueel kun je achteraf de leerlingen naar nog meer voorbeelden vragen. Denken de leerlingen dat ze zelf invloed hebben op bepaalde regels? Waarom wel of juist niet?**

3b Eigen invulling van de leerling.
Kijk eventueel op **denederlandsegrondwet.nl**

3c Eigen invulling van de leerling.

Laat nu de leerlingen de tekst **'Artikel 1'** lezen.

Opdracht 4 Je mag zijn wie je bent

4a T-shirt met daarop:

Eet geen vlees – levensovertuiging
Rolstoelpower – handicap
Kruis – geloof of godsdienst
Tekens voor twee mannen en twee vrouwen – seksuele gerichtheid
Genderneutraal wc-logo – geslacht
Witte en zwarte poppetjes hand in hand – ras
Stem Friet! – politieke gezindheid

4b **Judith Trijtel** moest een gele Jodenster op haar kleding dragen vanwege haar godsdienst.

Rosa Parks moest vanwege haar huidskleur achter in de bus zitten. Iemand anders behandelen vanwege haar huidskleur is discriminatie op grond van ras.

Anne-Marie en **Hélène** mochten vóór 2001 niet met elkaar trouwen, omdat ze hetzelfde geslacht hebben. Dat is discriminatie op grond van seksuele gerichtheid (op wie je verliefd wordt).

Jacob mocht niet in een hotel slapen omdat hij zijn blindengeleidehond meenam. Hij heeft zijn blindengeleidehond nodig vanwege zijn handicap. Dit is dus discriminatie op grond van handicap.

Bekijk de afsluitende video.

Afsluitende vraag

Bespreek met de klas de afsluitende vraag:
'Wat denk jij? Wat als de Grondwet er niet zou zijn?'

Extra opdracht 5 De schatkist van Nederland

Deze extra opdracht is te downloaden via **derdekamer.nl/extra**.

Tip **Bespreek van tevoren met de leerlingen wat ieder onderdeel betekent. Zo weten ze waar ze geld aan uitgeven.**

5a Eigen invulling van de leerlingen.

5b Eigen invulling van de leerlingen.

5c Eigen invulling van de leerlingen.

5d Eigen invulling van de leerlingen.

5e Eigen invulling van de leerlingen.

Les 2 Vrijheid

Korte samenvatting van de video

Sita, Max en Robin maken een eigen vrijheidsvlag. Sita legt uit dat vrijheid heel belangrijk is. In de Grondwet wordt via grondrechten bepaald dat wij veel vrijheden hebben, zoals vrijheid van godsdienst en demonstratie. Vroeger hadden mensen niet zoveel vrijheid. Maar onze vrijheid heeft ook grenzen.

Extra materialen

- Opdracht 4: voor iedere leerling een leeg vel of stuk karton + stiften
- Opdracht 5: voor iedere leerling schrijfpapier
- Opdracht 6 (extra): voor iedere leerling een leeg A3-vel + stiften en kleurpotloden

Opdracht 1 Robins vrijheid

In Nederland mag je zijn wie je wilt. We hebben veel **vrijheid**. Dat staat in de **Grondwet**. In de Grondwet staat ook dat we mogen kiezen wie de mensen zijn die de plannen en regels voor het land bepalen. Die mensen noem je: de **volksvertegenwoordigers**. En de plannen en regels van Nederland en hoe we daarover beslissen noem je: de **politiek**.
In de Grondwet staat ook dat je zelf mag bepalen hoe je wilt leven. Bijvoorbeeld dat je zelf mag kiezen of je een **godsdienst** hebt, of juist niet. En dat je mag **demonstreren** als je het ergens niet mee eens bent. En ook dat niemand jou mag **discrimineren**. Dat noem je: **grondrechten**. Die heeft iedereen!
Het is heel belangrijk dat we grondrechten beschermen. En niet alleen die van jezelf, maar ook die van andere mensen. Want als iemand de **baas** speelt over anderen, is er geen vrijheid.

Opdracht 2 Vrijheid voor jou, vrijheid voor mij

2a Vrijheid betekent dat je zelf keuzes mag maken, over hoe je leeft, wat je denkt en wat je doet.

2d Eigen invulling van de leerlingen.

2c **Juf/meester, vader/moeder** – Eigen invulling van de leerlingen.
Iemand die gevlucht is voor oorlog – Dat je kunt leven zonder angst. Zonder angst dat je huis wordt verwoest of geliefden verliest, en dat je zonder angst gewone alledaagse dingen kunt doen.

2d Eigen invulling van de leerlingen.

2e Eigen invulling van de leerlingen.

Opdracht 3 Wat zijn grondrechten?

3a

Vrijheid van godsdienst

De vrijheid om iets in de krant of in het nieuws te zeggen (persvrijheid)

De vrijheid om te demonstreren als je het ergens niet mee eens bent

Vrijheid van meningsuiting

De vrijheid om een voetbalvereniging of een andere club te beginnen

De vrijheid om de baas over jouw eigen lichaam te zijn

3b Eigen invulling van de leerlingen.

Opdracht 4 Gebruik jouw grondrecht!

Eigen invulling van de leerlingen.

Laat de leerlingen nu de tekst **'Vrijheid voor iedereen'** lezen.

Opdracht 5 Onvrijheid

Laat de leerlingen in stilte de drie teksten lezen. Leg alvast schrijfblaadjes klaar, dan kunnen de kinderen zodra ze klaar zijn met lezen direct aan de slag.

5a Eigen invulling van de leerlingen.

5b Eigen invulling van de leerlingen.

5c Eigen invulling van de leerlingen.

Tip **Laat de leerlingen een tip en een top voor elkaars brief opschrijven. Heb je veel tijd? Vraag dan een paar leerlingen om hun brief voor te lezen aan de klas.**

Bekijk de afsluitende video.

Afsluitende vraag

Bespreek met de klas de afsluitende vraag:
'Wat vind jij? Mag je alles zeggen?'

Extra opdracht 6 Vrijheidsstrijders

Deze extra opdracht is te downloaden via **derdekamer.nl/extra**.

6a Masja en haar vader wonen in Rusland. Je mag daar niet zomaar zeggen dat de oorlog in Oekraïne moet stoppen. Masja en haar vader hebben dus geen vrijheid van meningsuiting. En als je in de gevangenis zit zoals de vader van Masja, dan heb je ook weinig vrijheid meer.

Kofi en Afi zijn tot slaaf gemaakten. Ze zijn dus het bezit van iemand anders die de baas over hen is. Ze moeten alles doen wat de baas zegt en krijgen straf als ze niet hard genoeg werken. Als je niet zelf mag bepalen hoe je wilt leven, dan heb je geen vrijheid.

Esther mocht niet zelf bepalen waar ze wanneer heen ging en moest ergens anders zitten dan niet-Joden. Vanwege haar Joodse afkomst had ze minder vrijheid dan andere mensen.

6b **Masja's vader**
Vrijheid van meningsuiting, want hij mag niet zeggen wat hij vindt.

Kofi en Afi
De vrijheid om de baas over je eigen lichaam te zijn en het recht om niet gediscrimineerd te worden. Ze worden fysiek mishandeld en ze krijgen een andere behandeling (namelijk als tot slaaf gemaakten) vanwege hun huidskleur en afkomst.

Esther
Het discriminatieverbod, want Esther wordt anders behandeld vanwege haar afkomst (en geloof).

6c Eigen invulling van de leerlingen.

Les 3 Gelijkheid

Korte samenvatting van de video

Sita legt uit dat we allemaal gelijkwaardig zijn in Nederland. Maar met de komst van de Grondwet werd nog niet meteen iedereen gelijk behandeld. Mensen zoals Aletta Jacobs hebben zich ingezet voor een gelijke behandeling van iedereen.

Extra materialen

- Opdracht 5 (extra): voor iedere leerling een A3-vel + scharen, kranten, tijdschriften, stiften en ander knutselmateriaal

Opdracht 1 De verborgen boodschap

1a A GRONDWET
B KIESRECHT
C DISCRIMINATIE
D GELIJK
E GELIJKHEID
F GELIJKWAARDIG

1b EERLIJK

Opdracht 2 Niet gelijk, wel gelijkwaardig

2a Elodie mag in de pauze meevoetballen met de jongens. Net als alle andere meiden uit de klas. – **Gelijkwaardig**

Iedereen moet stil zijn tijdens een toets. – **Gelijk**

Soufian heeft slechte ogen. Daarom mag hij altijd vooraan zitten, zodat hij toch even goed als de andere leerlingen kan zien wat er op het digibord staat. - **Gelijkwaardig**

2b Eigen invulling van de leerlingen.

2c Eigen invulling van de leerlingen. Bijvoorbeeld: een leerling met dyslexie mag wat langer over een toets doen. Jongens en meisjes mogen met alle sporten in hetzelfde team. Een leerling heeft een bril om alles goed te kunnen zien.

Opdracht 3 Kiesrecht

1848 **Cornelis**

1917 **Michiel**

1919 **Johanna**

1946 **Thomas**

1961 **Anna**

1972 **Sarah**

Laat de leerlingen de tekst **'Oneerlijk'** lezen.

Opdracht 4 Woorden leren in stilte

4a **Gelijk** – Wanneer iets of iemand hetzelfde is.
Ongelijk – Wanneer iets of iemand niet hetzelfde is.
Gelijkwaardigheid – Als iedereen evenveel meetelt, ook als ze niet hetzelfde zijn.
Discriminatie – Mensen oneerlijk behandelen omdat ze anders zijn.
Discriminatie tegengaan – Er iets aan doen als mensen oneerlijk worden behandeld omdat ze anders zijn.
Eerlijk – Dat je iedereen goed behandelt en niemand voortrekt.
Oneerlijk – Dat je anderen niet goed behandelt en iemand voortrekt.

4b Eigen invulling van de leerlingen.

4c Eigen invulling van de leerlingen.

4d Eigen invulling van de leerlingen.

Bekijk de afsluitende video.

Afsluitende vraag

Bespreek met de klas de afsluitende vraag:
'Wat vind jij niet eerlijk gaan?'

Les 4 Solidariteit

Extra opdracht 5 Van oneerlijk naar eerlijk

Deze extra opdracht is te downloaden via **derdekamer.nl/extra**.

5a Eigen invulling van de leerlingen.

5b Eigen invulling van de leerlingen.

5c Eigen invulling van de leerlingen.

5d Eigen invulling van de leerlingen.

5e Eigen invulling van de leerlingen.

Tip Laat een aantal leerlingen hun poster presenteren en geef ze een mooie plek in het lokaal.

Korte samenvatting van de video

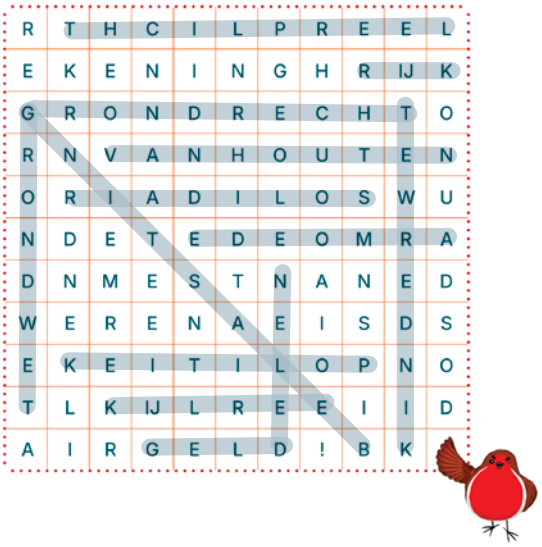
Na het delen van haar lunch met Max vertelt Sita over solidariteit. Niet iedereen heeft even veel geluk in het leven. Wie ziek of arm is, heeft het zwaar. De mensen in de politiek hebben solidaire wetten/regels ingevoerd om hen te helpen. Sommige ervan staan ook in de Grondwet.

Extra materialen

- Opdracht 4: voor iedere leerling schrijfpapier

Opdracht 1 Solidariteits-zoeker

De zin die overblijft:
REKENING HOUDEN MET ANDEREN IS SOLIDAIR!

Opdracht 2 Solidaire plaatjes

OV-symbool – In de bus of in de trein is het fijn als passagiers rekening houden met mensen die moeilijker kunnen staan, zoals zwangeren of oudere mensen.

Blauwe envelop – In Nederland betaalt iedereen belasting. En met die grote pot geld betalen we bijvoorbeeld onderwijs, ziekenhuizen en wegen.

Gebarentolk – Voor slechthorende mensen heeft het journaal een gebarentolk.

Sponsoractie – Anderen worden geholpen door samen iets te doen en geld in te zamelen voor mensen die het moeilijk hebben.

Pestsituatie – Als je ziet dat iemand het moeilijk heeft op het schoolplein, is het solidair om diegene te helpen.

Helpen met oversteken – Oudere mensen hebben soms moeite met oversteken. Door voorzichtig te rijden helpen we de oudere mensen.

Opdracht 3 Rekening houden met elkaar

3a Eigen invulling van de leerlingen.

3b Eigen invulling van de leerlingen.

3c Eigen invulling van de leerlingen.
Geef de leerlingen even de tijd om hun presentatie voor te bereiden.

3d Eigen invulling van de leerlingen.

Laat de leerlingen de tekst **'So-li-da-ri-teit'** lezen.

Opdracht 4 Solidariteit in moeilijke tijden

Tip Laat voorafgaand aan het maken van opdracht 4 beide liedjes horen aan de leerlingen.

Het juiste pad
Yentl en de Boer

Wat zou ik doen
Maarten Peters

4a Voorbeelden van een goed antwoord:

Het juiste pad: Het lied gaat over moeilijke keuzes in een oorlog, waarbij iemand moet nadenken over wat goed is voor andere mensen. Dat heeft te maken met solidariteit en verzet: durf je iets te doen of niet te doen om anderen te helpen of te beschermen?

Wat zou ik doen: Het lied gaat over de vraag of het je raakt als je ziet dat andere mensen onrecht mee-maken. En of je dan voor hen op durft te komen. Dat is solidariteit: helpen en beschermen, ook als dat spannend of moeilijk is.

Bekijk de afsluitende video.

Afsluitende vraag

Bespreek met de klas de afsluitende vraag:
'Hoe solidair ben jij?'

Extra opdracht 5 De grote solidariteitsproef

Deze extra opdracht is te downloaden via **derdekamer.nl/extra**.

5a Eigen invulling van de leerlingen

5b Eigen invulling van de leerlingen

5c Eigen invulling van de leerlingen

5d Eigen invulling van de leerlingen
Geef de leerlingen even de tijd om te bedenken hoe ze hun solidaire wet aan de rest van de klas gaan presenteren.

5e Eigen invulling van de leerlingen

Tip Voer de gekozen solidaire actie (of meerdere) in de loop van het schooljaar daadwerkelijk uit.